

Verwijder mossen en planten alleen als ze een risico vormen op een versnelde verweering of schade aan het grafteken.

Zorg voor een verzorgde uitvoering. Kies een aangepast, weinig opvallende mortel om barsten te dichten tegen indringend vocht.

Door hun opbouw, de ligging of hun omvang zijn grafzerken sterk onderhevig aan weersinvloeden. Water- en winderosie zorgen voor verweering van het gesteente. Ook mossen, algen en planten zorgen voor een snellere degradatie van de natuursteen door inwerking van zuren die ze afscheiden en vocht. Structurele schade ontstaat door problemen in de ondergrond, roestige doken, vorstschade, begroeiing in de open voegen en kieren... en kan resulteren in loskomende delen of barsten. De samenstelling en karakteristieken van de steen kunnen ook problemen opleveren, zoals barsten en breuken.

WAT DOEN?

Regelmatige monitoring en controle

Kijk regelmatig na of er problemen zijn met vochtindringing (door open voegen en barsten), instabiliteit, los liggende onderdelen, woekerende planten...

Vegetatie onder controle houden

- zorg ervoor dat houtachtige planten niet in open voegen en spleten groeien;
- snoei dichtbij staande struiken en bomen, zeker als hun zwiepende takken schade kunnen aanbrengen aan de graftekens.

Onderhoud en reinigen (uitvoeren op vorstvrije dagen)

- verwijder regelmatig storende of schadelijke (houtachtige) planten, algen en mossen:
 - * met een zachte borstel (kokosharen), niet met schurende en/of schrapende technieken.
 - * gebruik geen onkruidbestrijders; een algendodend middel (bv. quats) of stomen kan wel.

Opmerking: Mossen en planten zijn sfeerbepalend, ook op begraafplaatsen. Zoek naar een evenwicht tussen de natuurwaarde en erfgoedwaarde. Meerdere mossoorten en muurplantjes zijn bovendien beschermd en kunnen niet zomaar verwijderd worden.
- verwijder vuil, vogelpoep... :
 - * reinig de natuursteen met zuiver water en een zachte borstel;
 - * voeg zo nodig een milde zeep toe, zoals babyshampoo;
 - * stomen of vernevelen onder lage druk kan eventueel toegepast worden op blauwe hardsteen en graniet;
 - * druipsporen van metalen op natuursteen zijn zeer moeilijk te verwijderen. Probeer ze niet te verwijderen met agressieve reinigingsproducten;
 - * raadpleeg een natuursteenspecialist indien bovenstaande 'zachte' reinigingen niet volstaan;
- stockeer losgekomen elementen op een veilige plaats in afwachting van herstel.

Klein herstel (uitvoeren op vorstvrije dagen)

- vervang roestige of verzwakte verbindingselementen (doken) door corrosiebestendige exemplaren;
- veranker en/of verlijm beschadigde, gebarsten en losse elementen. Kies voor corrosiebestendige verankeringen en geschikte lijmen aangepast aan het type en de kleur van de natuursteen;
- dicht open voegen en barsten met een aangepaste voegmortel. De voegmortel moet qua kleur, textuur en samenstelling aansluiten bij de bestaande voegmortels en compatibel zijn met de natuursteen. Maak alles zuiver en stofvrij voor het voegen. Zorg dat het grafteken niet bevuild wordt met mortelresten;
- verbeter zo nodig de stabiliteit van de natuurstenen constructie. Begin hiervoor met de funderingen of grafkelder;
- laat slecht leesbare opschriften bijwerken of opnieuw inkleuren door een specialist.

Beschermen tegen weer en wind?

Verwerking door weer en wind zijn moeilijk uit te sluiten op begraafplaatsen. Zo nodig kan goed gekozen beplanting, een afdak of eventueel een (dampopen) afwerklaag op de natuursteen bescherming bieden.

- De meest voorkomende natuurstenen op een begraafplaats zoals Belgische blauwe steen (Petit Granit, Doornikse steen, Maaskalksteen) en graniet hebben geen afwerklaag nodig.
- Marmere elementen kunnen beschermd worden met microkristallijne was. Het marmer dient dan jaarlijks gereinigd te worden met White spirit en opnieuw voorzien worden van een laag microkristallijne was.
- Kalkzandstenen sculpturen waren eind 19de – begin 20ste eeuw vaak voorzien van een beschermende kaleilaag. Historisch en materiaaltechnisch onderzoek kan duidelijkheid brengen in functie van het al dan niet opnieuw aanbrengen van zo'n kaleilaag.

WANNEER / HOE VAAK?

Herstel op tijd. Stel de werken niet uit, zodat de situatie niet verergert. Regelmatig onderhoud kan grotere problemen voorkomen.

WIE?

Nazicht, het dagelijkse en jaarlijkse onderhoud kan uitgevoerd worden door de concessiehouder of beheerder.

Kleine herstellingen zoals het vastleggen en opvoegen kan gebeuren door de onderhoudsverantwoordelijke met kennis en ervaring of op advies van een specialist. Bij vragen steeds een restaurator raadplegen.

Raadpleeg een specialist bij het bijwerken van slecht leesbare opschriften, bij verzakkingen, breuken, sterk roestig metaal of bij werkzaamheden aan bijzondere graven.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vermijd:

- siliconen kitten. Deze passen niet in historische context, zijn vaak weinig duurzaam, bevatten vaak zuren en besmeuren de natuursteen.
- een cementmortel. Gebruik ook geen cementsluierverwijderaar om de eventuele mortelsporen te verwijderen. Dit lost ook de kalk in de natuursteen op en versnelt corrosie van metalen;
- het gebruik van agressieve reinigingsmethoden (zandstralen, hoge drukreiniging, staalborstels...), agressieve reinigingsmiddelen (javel, zoutzuur, soda, ammoniak,...) en onkruidbestrijders;
- een onaangepaste beschermingslaag op natuursteen, tenzij op aanraden van een natuursteenspecialist. Dit kan soms meer schade aanrichten dan goed doen.

Let op:

- met zuren of zuurhoudende materialen en producten op kalkhoudende natuursteen (blauwe hardsteen, marmers, kalkzandsteen...);
- dat de natuursteen niet bevuild wordt bij het mortelen van losse stukken en het voegen;
- bij de keuze van het bindmiddel en de granulaten voor de voeg- of herstellmortel. Bij lichte natuursteen (vb. marmer) kunnen gemakkelijk verkleuringen ontstaan die onomkeerbaar zijn;
- voor beschadigingen aan andere materialen bij het reinigen. Dek ze zo nodig zorgvuldig af.

Vervang roestige doken door corrosiebestendige materialen.

MEER INFO:

Onderhoudsbrochure Monumentenwacht

- [Onderhoud van funerair erfgoed](#)

Wet- en regelgeving

- Is uw object beschermd als monument of maakt het deel uit van een beschermd stads- of dorpsgezicht, vraag dan advies bij het agentschap Onroerend Erfgoed of uw gemeente. Verschillende werken zijn vergunningsplichtig of vallen onder de meldingsplicht.
- Verschillende provincies bieden subsidies voor onderhoud aan klein – niet beschermd – erfgoed. O.a. [Limburg](#), [Oost-Vlaanderen](#) en [Vlaams-Brabant](#) .

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

monumentenwacht
Vlaanderen vzw

een initiatief van de Vlaamse provincies

